

Oktatáspolitiká – iskolák – tanárképzés Dániában

VENTER GYÖRGY

A dán kormány szándéka szerint a népesség magas iskolázottsági szintjét kívánja biztosítani. Esetükben az oktatáspolitiká jelentős szerepet játszik a termelés és a foglalkoztatás biztosításában, a versenyképesség fokozásában. Az oktatáspolitiká eleme azon törekvéseknek, melyek az ipari termelés emelésére, a versenyképességük, munkaerőhelyzetük, fizetési egyensúlyuk javítására irányulnak. Az aktív népességnek olyan tudással és képzettségekkel kell rendelkeznie – vallják –, melyek lehetővé teszik az új technológiák bevezetését, a termelésszerkezet és a piac változásaihoz való alkalmazkodást. Az oktatási rendszernek ezért folyamatosan meg kell újulnia, igazodnia kell azokhoz a követelményekhez, melyeket a nemzetközi verseny és egy modern társadalom globális beilleszkedése megkövetel. Évente 2,5 millió dán vesz részt állami vagy helyi szervezésű oktatási tevékenységben. Ez a népesség felét jelenti. Ebből 1 millió azon gyerekek és fiatalok száma, akik elemi, közép- vagy felsőfokon tanulnak. 1,5 millió felnőtt vesz részt különböző szabadidős tanfolyamokon, más felnőttoktatási kurzuson vagy pályaaorientációs kiegészítő tréningeken.

A dán nemzeti termelés 6%-át költik az oktatásra. Vagy más szavakkal: az össztársadalmi kiadások 12%-át fordítják az oktatásra. Ez az összeg kb. 40 millió dán korona. A dán munkaerő egyre inkább jól képzett. Jelenleg 50% segédmunkás, 33% szakmunkás, 17% kiegészítő, illetve felsőfokú kurzusokat végzett. A segédmunkások nagy része az idősebb korosztályból kerül ki, de ez a hányad fokozatosan csökken. Egyre többen végeznek el szakképzési illetve felsőfokú tanfolyamokat, iskolákat. A fiatalok kevesebb mint 10%-a hagyja el az iskolarendszer anélkül, hogy elkezdené a középfokot vagy valamely ifjúsági oktatási programot. 75%-uk az elemi iskola után elvégez valamilyen képesítő tanfolyamot.

Hasonlóképpen általános jellemzője az oktatáspolitikának az alapszintű oktatás azon részének gyors és rugalmas fejlesztése, amely – kedvező szakmai írással és bemutatással – a pályaaorientációt segíti. Az oktatási rendszer különböző elemeinek nemzetközivé tétele további fontos oktatáspolitikai trend lett.

Az oktatáspolitiká feladata maradt az oktatási rendszer még nagyobb rugalmasságának megteremtése. A helyi oktatási intézményeknek meg kell kapni az innoválás lehető legnagyobb szabadságát a meglévő anyagi keretek között – vallják. A jövőben a felhasználói érdek nagyobb hangsúlya és a helyi szinten megjelenő nagyobb szabadság biztosítják majd azt, hogy a kurzusok jobban megfeleljenek a helyi és területi követelményeknek és lehetőségeknek. Az oktatásügyi kormányzat magáncégekkel együtt próbál meg oktatási programokat /know-how-kat/ eladni más országoknak.

Az elmúlt években átfogó reformokra került sor az oktatás modernizálása érdekében. Az intézmények nagyobb önállóságot kaptak, és hatékonyabb pénzügyi adminisztráció bevezetésére került sor az oktatás és a szakképzés területén. Hogy mindez mégis mit jelent, vizsgáljuk meg részletesebben.

A tanulmány elkészítésében, az anyaggyűjtésben az OKI által 1993-ban szervezett tanulmányút volt segítségemre.

A dán közoktatási rendszer

Az általános iskola és a középfokú oktatás alsó osztálya

Dániában az általános iskola 9 osztálya kötelező. Szabadon választható egy ezt megelőző év és az általános iskola 10. osztálya. Az 1991-es adatok alapján kb. 650 ezer gyerek jár általános iskolába.

A gyerekek 6-7 éves korukban kezdenek iskolába járni. A szülők választhatnak az ingyenes állami iskola illetve a magániskolák valamelyike között, ahol a tandíj 15%-át a szülőknek kell fizetniük. A gyerekek kb. 90%-a jár állami iskolába, 10%-uk pedig magániskolába. A gyerekek ugyanabban az osztályban maradnak általános iskolai tanulmányaik során. A 8., illetve a 10. osztályban néhány plusz tárgyat választhat, aki akar. A 9., illetve a 10. osztály végén a főbb tantárgyakból vizsgát lehet tenni. Az osztálytanító-rendszer is nagyban segíti az osztályban megjelenő oktatási és szociális problémák kezelését. Az osztálytanító /osztályfőnök/ végigköveti az osztályt egész iskolai útján és ugyanakkor közvetíti az iskola és a család között.

Speciális oktatásban részesülnek a lassan-tanulók /haladók/, hogy kielégítő eredményeket érhessenek el iskolai idejük alatt. Az itt tanulók száma jelentősen megnövekedett, de ezt a tendenciát az általános oktatás rugalmasabbá és differenciáltabbá tételével, valamint a tanulók rendellenességeire való nagyobb odafigyeléssel sikerült megállítani.

A 9. és 10. osztály végén a tanulók záróvizsgát tehetnek a főbb tárgyakból. A 10. osztályban ún. nem hagyományos tárgyak választhatók. Ez tetszhet az „iskola-unt” gyerekeknek, hisz itt célszerű-praktikus ismereteket-tapasztalatokat szerezhetnek ők. A speciális oktatási intézmények kis csoportokkal dolgoznak. A csökkenő születésszám folytán a tanulók összlétszáma kb. 25%-kal fog esni a kilencvenes évtizedben.

Az elemi iskolák legtagabb működési keretét a törvényi és adminisztratív szabályzók adják. Az Oktatási Minisztérium az egyes tantárgyak tanításához útmutatókat ad ki, a tanterveket az iskolák maguk dolgozzák ki. A tanárookra az iskola által elfogadott tantervi keretek kötelezők, de nagy a szabadságuk annak eldöntésében, hogy ezen belül mit és hogyan tanítanak. A tanár-diák arány felső küszöbe az általános iskolában 1-29, az átlag azonban 1-19.

Mind a 277 dán város /és helyi törvényhozása/ saját hatáskörében készíti el az iskoláztatás általános kereteit. Ezen belül az iskolák iskolaszékei alkotják meg az iskolai tevékenységek részletesebb elveit. Az iskolaszék – éppúgy mint nálunk – szülőkből, tanárokból és tanulókból áll. A magániskolákat is az iskolaszék irányítja. Közismert a dán állam kiterjedt szociális gondoskodása. Ingyenes a tanulók orvosi és fogorvosi ellátása, valamint ingyenesen utazhatnak az iskolától távolabb élő gyerekek.

A helyi innovációs projektek és ezek tapasztalatai esetenként a központi keretek módosítását is eredményezhetik. Néhány újítást az állam támogat anyagilag. Mind a 16 dániai megye szervez és finanszíroz olyan intézményeket, ahol súlyosan sérült gyerekek foglalkoznak /pl. süketekkel, vakokkal, pszichés zavarokkal küszködőkkel/. Ezen gyerekek 1/4 része elemi iskolába jár, de külön oktatásban részesül, míg másik negyedük a városi iskolák speciális osztályaiba jár, a többiek a megyék különböző iskoláiban tanulnak.

A 14-18 éves fiatalok speciális igényeit továbbképző iskolákban elégítik ki /pl. általános ismereteket adó kollégiumok/, különös hangsúlyt fektetve a kreativitásra, a praktikus tárgyra és a sportra. A kurzusok általában egy iskolai éven át tartanak, évente kb. 15 ezer fiatal látogatja ezeket.

Hozzávetőleg 200 magán alapítású iskola működik eltérő ideológiákkal. Működési költségüket, valamint a tanulók költségeinek egy részét az állam és a helyi törvényhozás finanszírozza.

Az ún. fiatalok iskolája: a város által fenntartott intézmény, kb. 200 ezer tanulóval. 14-18 éves fiatalok kaphatnak gyakorlati jellegű képzést bizonyos tárgyakból, ami főleg a szabadidőt veszi igénybe.

A „termelő iskolák” a gyakorlati munkára, a termelésre készítik fel, bár elég szegé-

nyes a kínálat. Körülbelül 63 ilyen iskola van, főleg magánintézmények, melyek a központi és helyi anyagi támogatás mellett a termékeik bevételeit is megkapják.

Középfokú oktatás

Az általános iskola az ún. Folkeskole 9. vagy 10. évének befejezése után a tanulók a 3 éves gimnáziumban folytathatják a tanulmányaikat, mely érettségi vizsgát ad. E záróvizsga neve: studentereksamen, és felsőfokú továbbtanulásra jogosít. A tanulók közel 1/3-a választja a gimnáziumi továbbtanulást az általános iskola után.

A gimnáziumokban matematika- és nyelvtagozat között lehet választani. A tagozat fő tantárgyai mellett további 3-4 tantárgyat tanulnak a gimnazisták. E képzési forma továbbfejlesztési irányát jól mutatja az 1987-es reform, mely a következőket hangsúlyozta:

- a tanulók történelmi tájékozottságának bővítése,
- a nemzetközség erősítése a nyelvi tárgyak bővítésével,
- tudományok erősítése az oktatásban,
- a kreativitás fokozása,
- a tanulók önállóságának erősítése és a tárgyak kohéziójának megteremtése,
- rugalmasabb struktúra kialakítása pl. olyan új tárgyak bevezetésével mint számítástechnika, üzleti gazdaságtan és technológia.

A gimnáziumok többségét a megyék tartják fent. Vannak azonban magángimnáziumok is, ide a diákok kb. 6%-a jár. Ezeket iskolaszékek irányítják, de az állam állja a fenntartási költségek legnagyobb részét.

Az átlagos osztálylétszám 25.

A fiatalok egy része nappali vagy esti/levelező tagozaton, 2 éves felnőtt felső középiskolában jut el a studentereksamenig. Másik lehetőség a kétéves felsőfokú előkészítő vizsga /HF/ választása, mely ugyancsak „belépőt” jelent az egyetemekre és más felsőfokú intézményekbe. E „formában” a tanulók általában idősebbek, mint a gimnáziumokban.

Ma kb. 160 gimnázium működik, s országszerte szerveződnek felsőbb középfokú és HF-tanfolyamok, kurzusok. A kétéves HF, az előkészítő gimnáziumi osztályok szintén jogosítanak felsőfokú továbbtanulásra. E kétéves kurzushoz az általános iskola 10. éve után tett vizsga kötelező. A vizsga előírt és szabadon választott tantárgyakból áll.

A gimnáziumok kerettantervéről és a vizsgarendszerről a dán parlament dönt, a Minisztérium bocsátja ki a tantervi szabályozókat. A tanárok felelősek az oktatás tervezéséért és szervezéséért.

Szakképzés

A tanulóknak több mint fele az általános iskola után alap szakképzési továbbtanulási irányt választ. A főbb szakképzési területeken belül számtalan szakosodási lehetőség van. A szakképzés általános irányelveiről a dán parlament dönt, a tantervi javaslatokat az Oktatási Minisztérium a társmisztériumokkal közösen dolgozza ki. A szakképzés az elméleti és gyakorlati iskolai képzésből és vállalati szakmai gyakorlatból áll. A tényleges szaktantárgyakon túl általános műveltségi tárgyakat is tanulnak a diákok. A szakképzés időtartama 2-4,5 tanév. Az iskolában töltött idő függ a szakmától, 6 hónap – 2 év között mozog.

A fenti szakképzés mellett léteznek tisztán elméleti szakközépiskolák /kereskedelmi és technikumi profillal/, melyek érettségi vizsgát adnak, és jogosítanak továbbtanulásra. A technikumi jellegű középiskolák alap szakképzettségre épülnek, s 1-3 éves időtartamú elméleti képzést adnak.

A szakképzés változatos formáinak az a célja, hogy a tanulókat felkészítse a termelés, a marketing, a szolgáltatások vagy egyéb területeken végzendő munkára. A szakképzés változatos formái országszerte rendelkezésre állnak, és a kiadott bizonyítványokat az ország bármely részén elismerik.

Az alapfokú szakképzés reformja napjainkban zajlik. Rövid idő alatt szerettek volna egy új, modernebb kurzust kialakítani. Az új rendszer teret enged a kézműves beállítottságú és a technikai tanulmányok iránt érdeklődő tanulóknak is.

Az iskolák szabadon dönthetnek olyan kérdésekben, melyek működésüket hatékonyabbá teszik. A magán alapítású kereskedelmi és technikai iskolákat általában a helyi vállalkozókból és munkásokból álló iskolaszék irányítja. A tanárok és a diákok a „tanácsi” munkán keresztül hathatnak az intézmény működésére.

A kereskedelem területén 300 szakképző iskola illetve kurzus működik. Kb. 30 a mezőgazdasági iskolák száma. A többi szakképzési intézménytől eltérően ezeket a különböző mezőgazdasági szövetkezetek szervezik, az Oktatásügyi Minisztériumnak csak az iskolával kapcsolatosan van beleszólása. Az iskoláknak nyújtott állami támogatás fedezi a működési költségek nagyrésztét és a hallgatókkal kapcsolatos kiadásokat.

Felsőoktatás

A korosztályok 15%-a tanul tovább felsőoktatási intézményekben. Öt nagy hagyományokkal rendelkező egyetem és számos egyéb felsőfokú intézmény kínál egyetemi szintű képzési lehetőséget. Ilyenek pl. a Műegyetem, a Királyi Állatorvosi és Mezőgazdasági Egyetem, közgazdasági egyetemek, stb. Ezeken kívül a főiskolák kínálnak rövid és közép hosszúságú, nem egyetemi, de felsőfokú végzettséget, pl. műszaki főiskolák, tanárképzők, egészségügyi főiskolák, stb. A felsőfokú intézményeket az állam tartja fenn.

Az egyetemek B.A. és M.A. végzettséget adnak. A Masters diploma megszerzése után lehetőség van doktorátusi kurzusok elvégzésére /Ph.D./. E fokozatok mellett a dán nagydoktori cím is megszerezhető, melyet az Akadémia ítélhet oda többéves kutatói tevékenység elismeréséért, s melyhez egy disszertáció megvédése is feltétel.

Az egyetemek és más felsőoktatási intézmények teljes körű autonómiát élveznek. Az intézmények irányító testületeiben helyet foglalnak az oktatók, a hallgatók és a technikai személyzet képviselői is.

Korábban az intézmények csak hosszú, 5-6 éves kurzusokat hirdethettek meg. Azonban 1988-ban a dán kormány egyik rendelete lehetővé tette a dán egyetemek és felsőfokú intézmények számára ún. bachelor programok kiírását. A legtöbb rövid- és középtávú kurzus /3-4 év/ más oktatási intézményekben működik. A tanárok és diákok „tanácsaik” által képviseltetik magukat az intézményben.

Az Oktatásügyi Minisztérium évente határozza meg, hogy melyik egyetemre hány hallgatót vehetnek fel. A legtöbb esetben biztosított helyek és a jelentkezők száma megegyezik. Mindemellett a felvehetőket néha korlátozni, csökkenteni kell, különösen a főiskolákon.

A főiskolai képzés az egyetemektől független intézményekben zajlik, 3-4 éves képzés keretében. A főiskolák adnak ki általános iskolai tanári, tisztviselői, stb. diplomákat. A tanárképzők /elemi és alsó középiskolai tanárok, iskolaelőkészítők, óvónők/, az államilag elismert mérnökképzők, a szociális munkára felkészítő intézmények lehetnek államilag fenntartottak vagy magánkézben lévők.

A felsőoktatás területén is érvényes az a tendencia, hogy a képzést minél inkább közelítsék a magán és üzleti szektor igényeihez valamint a kedvelt szakmákhoz. A résztvevők száma itt több mint az általános képzésre közvetlenül irányuló tanfolyamokon. Ez a jelenség gyömölcsozóbbá tette az üzleti szektor, az egyetemek és a felsőfokú intézmények közötti együttműködést. Ez a fajta kooperáció nem mondható hagyományosnak Dániában.

Általános felnőttoktatás

Nagy választékot kínálnak a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló kurzusok. A résztvevők, a tanárok és a kezdeményezők is nagy szabadsággal rendelkeznek a szabadidős oktatás megtervezésében és szervezésében. A tárgyak kulturális, gyakorlati vagy általános jellegűek, valamint testnevelés. A költségek kisebb részét fizetik csak a résztvevők – a többit a központi vagy a helyi törvényhozás fedezi.

Évente kb. 1 millió dán vesz részt ebben az oktatási formában, melyet főleg magánegyesületek szerveznek. Lehetősége van a felnőtteknek „egytárgyas” tanfolyamok látogatására is, ilyen pl. a Folkeskole záróvizsgájára felkészítő kurzus, felvételi előkészítés.

Dánia egyik jellegzetessége a közel 100 népfőiskola. Ezek szabad, lakóhelyi iskolák,

melyek irányító és nevelőtestületi eszméikkel hathatnak az oktatásra. A népfőiskolák általános, gyakorlati és kreatív képzést kínálnak. Néhányuk speciális kurzusokat is hirdet /pl. sport, testnevelés stb./. Néhány iskola speciális csoportokat, például nyugdíjasokat céloz meg. Hosszú /maximum 10 hónap/ és rövid /1-4 hét/ kurzusokat, tanfolyamokat hirdethetnek. A rövideket leggyakrabban nyárra szervezik. Nincsenek vizsgák, nincsenek felvételi követelmények, de a résztvevőknek a kurzus kezdetéig be kell tölteniök a 17 és 1/2 életévüket. Az állam fedezi a működés és a résztvevők költségeinek nagyobb hányadát. Ha a résztvevők anyagi helyzete azt szükségessé teszi, akkor állami vagy helyi támogatást, kedvezményt kérhetnek. A hosszú tanfolyamok résztvevőinek legnagyobb részét fiatal munkanélküliek alkotják.

Dániában kb. 25 gazdaasszonyképző /háztartási/ iskola működik, ezek a népfőiskolai mozgalom termékei. A tanfolyamok időtartama 1 hét és 1 év között váltakozik, a legelterjedtebbek a táplálkozás, egészség, család, fogyasztási kérdések, „kreatív” tárgyak területén kerülnek meghirdetésre.

Kiegészítő és továbbképző pályaorientációs tanfolyamok

Dániában fokozott az igény a kiegészítő tanfolyamok iránt.

Ez részben annak következménye, hogy az „alkalmazkodás” kulcsszó lett a dán cégeknel. Az alkalmazkodás az új technológiához, új üzletekhez döntő tényező az üzleti túlélésben. Az alkalmazkodni szándékozó kiegészítő tréningeket igényel. A kiegészítő tanfolyamok kb. fele magánszervezésű – vagy cégek vagy magánalapítványok működtetik. A másik felük állami/társadalmi szervezésű. Ezeken évente kb. 250 ezren vesznek részt. Negyven-ötven ipari és kereskedelmi vállalatnál zajlanak tréningek a „részben képzett” munkásoknak és kiegészítő tanfolyamok a szakmunkásoknak. E tréningek tartalmát a munkásszervezetek által létrehozott központi ipari bizottságok határozzák meg. Az elméleti ismeretek elsajátítása és a gyakorlat váltakozik az 1-4 hetes, nappali rendszerű tanfolyamokon. A helyet technikumok, kereskedelmi iskolák és a szakképzetlenek iskolái adják. A résztvevőknek ingyenes ez a tanfolyam és a munkanélküli járadéknak megfelelő kompenzációt kapnak, maximum 25% kiegészítéssel.

A kiegészítő képzés szabályozása, önálló törvényben került meghatározásra. E törvény célja az üzleti export-import innovációs folyamatainak kiszélesítése új technológiák bemutatásával, új üzleti lehetőségek felkutatásával, a produktivitás és a minőség emelésével. A tanfolyamok tartalmát decentralizált módon határozzák meg az oktatási intézmények és a helyi üzleti társadalom. Ezen kurzusok a szakmunkások középrétegét, de az egyetemet végzetteket is célozzák. Mások is részt vehetnek rajtuk, ha a tanfolyam kielégíti igényeiket.

A kurzusok az Oktatásügyi Minisztérium felügyeletével, helyi oktatási intézményekben zajlanak. A részvételi díjat a munkáltató fizeti, de az állami is ad támogatást, és bizonyos körülmények között az „elvesztett” költségeket is kompenzálja. Az állam támogatja /anyagilag/ a kurzusok fejlesztését. Hasonlóképpen igaz ez azokra a tanfolyamokra is, melyeket a résztvevők finanszíroznak.

Az oktatási intézmények egyre nagyobb számban indítanak önköltséges tanfolyamokat, melyek tartalmát a „divat” határozza meg.

A tartósan hosszú ideig munkanélküliek képzése

1985 óta a tartósan /pl. 2 éve/ munkanélküliek 1,5 éves ingyenes képzésben vehetnek részt. Ez idő alatt az egyén speciális juttatásokat kap a létköltségek fedezésére. A kurzus magasabb képzettséget ad – javítva ezzel az állásvállalás lehetőségét.

Oktatási és szakmai tanácsadás

Ez a tanácsadás az oktatási rendszer egészében elérhető, minden iskolatípusban jelen van. Az oktatási rendszerből kikerült fiatalot a helyi tanácsadószolgálat minimum 2 évig kíséri figyelemmel, miután befejezte az elemi iskolát.

Állami támogatások az oktatásban

A dán kormány egy olyan támogatási rendszert működtet /Statens Uddannelsesstte/, mely a képzésben résztvevő 18 éven felüli fiataloknak segélyeket és kölcsönöket biztosít, hogy a megélhetést segítse. 1989-ben a reform egy újabb aspektussal gazdagodott: a kurzusokat hatékonyabbá, rövidebbé kell tenni. A hivatalosan elfogadott felsőfokú tanulmányi idő ma 4-6 év, de a tényleges hatékony tanulásra fordított idő alig több, mint 2-3 évet tesz ki. A reform szeretné lehetővé tenni a fiatalok számára, hogy rövidebb kurzusokat is választhassanak.

Tanárképzés Dániában

Történeti visszapillantás

A dán általános iskolai tanítók és tanárok képzésének története 1818-ra nyúlik vissza. 1814-ben az uralkodó kibocsátott egy rendeletet, mely szerint minden gyereknek iskolába kell járnia. Ezt követte az első törvényi rendelkezés a tanárképzésről 1818-ban.

A dán tanárképzéssel kapcsolatban két sajátosságot emelhetünk ki:

a) 1818 óta töretlenül érvényesül az a hagyomány, hogy az általános iskoláról hozott törvényt vagy törvénymódosítást követően kerül sor a tanárképzési törvény módosításra. Így válik lehetővé a tanárképzésnek az iskola igényeihez való igazítása;

b) az általános iskolai oktatás és tanárképzés kereteit /általános célkitűzések, a tárgyak tanításának időtartama, a tárgyak száma, a tárgyakat tanulók életkora/ 1818 óta központi szabályozás határozza meg /először az uralkodó, később a parlament döntése/. Ezt a központosított jelleget némiképp enyhíti, hogy a törvény ajánlás- és keretformában fogalmazódik meg, illetve ami a tanárképzést illeti, az is, hogy a minisztérium közoktatási osztályának fennhatósága alól a tanárképző intézmények a felsőoktatási osztályhoz kerültek.

Az oktatási törvények módosításának, valamint a társadalmi-demográfiai változásoknak köszönhetően tanárképzési reformra került sor 1894-ben, 1930-ban, 1954-ben és 1966-ban. A Parlament 1966-os Tanárképzési Törvénye egy záradékot is tartalmaz, mely a törvény szükségszerű kiigazítását újabb parlamenti vita nélkül is lehetővé teszi: ez a revíziós és kísérleti záradék, melynek értelmében új tantárgyak bevezethetők lettek a tanárképzésben /pl. informatika/, ha ezek iskolai bevezetéséről parlamenti döntés rendelkezett. E záradék értelmében 1985-ben módosult a tanárképzés. Mivel 1991-ben a tanárképző főiskolák szerkezetileg a minisztérium felsőoktatási osztályához kerültek, felmerült, hogy szükség lenne az 1966-os törvény megújítására. /Az új törvény célkitűzéseiről a későbbiekben lesz szó./

A törvényelőkészítés során a következő problémák fogalmazódtak meg, melyre a dán tanárképzésnek választ kell adni:

1. a kibontakozó internacionalizáció egyeztetése a dán tanárképzés hagyományaival,
2. intézmények bezárása és összevonása, a tananyag és a pedagógia integrációja,
3. adminisztratív változások: a főosztályváltás, igazgatóhelyettesek és intézeti középvezetők kinevezése, állami intézmények esetében pedig az igazgatótanács intézményének beiktatása az intézményi vezető és oktatók valamint a minisztérium közé.

A tanárképzési reform vitáinak középpontjában az előbb felsoroltak, valamint a nagyobb intézeti autonómia – amely az általános tanárképzés keretében nagyobb választási szabadságot jelent az egyes kurzusok tartalmának és időtartamának megválasztását illetően – állnak.

A tanárképző intézmények fajtái Dániában

Különböző tanárképző intézmények vannak, melyek a különböző iskolatípusokat szolgálják:

- a) általános iskolai tanárokat képző intézetek, a 6-16 éves korosztály számára, 4 éves képzés.

b) integrált óvó-, szabadidős tanár- és szociálpedagógus-képzés, 3,5 éves képzés. E három képzés korábban különböző intézményekben folyt, az integrációjukról az 1991-es parlamenti törvény rendelkezett. A felvételi követelmények meglehetősen rugalmasak: a formális iskolai végzettség bizonyos mértékig kiváltható a területen szerzett szakmai tapasztalattal.

c) szakoktató-képzés. Ez a legkülönbözőbb szakmák főiskoláihoz kapcsolódik, a képzés időtartama változatos.

d) egyetemek és egyetemi központok, 4-6 éves képzés.

e) Dán Királyi Pedagógiai Főiskola. Különböző időtartalmú továbbképzési programok: 3 éves pedagógia szakos képzés, melynek előfeltétele a 4 év főiskola és a szakmai gyakorlat.

A következőkben – az a/ pontban jelzett intézményekről – a szó szoros értelmében vett tanárképző főiskolákról lesz szó, melyekből jelenleg 18 van az országban. /A számuk először 29-ről 24-re, majd 24-ről 18-ra csökkent, ez utóbbi azzal a feltétellel, hogy a 18 intézménynek ugyanannyi hallgatót kell felvennie, mint a 24-nek/. Ezekenkívül van egy tanárképző főiskola Grönlandon és egy a Farö-szigeteken.

A tanárképző főiskolák a népiskola minden osztályára képeznek tanárokat /6-16 éves korosztály, az alsó fok illetve az alsó középfok majdnem komprehenzív modellje/. Ez a sajátosság meglehetősen egyedi a legtöbb európai és néhány tengeren túli országhoz képest is, hiszen egységes tanárképzést biztosít az iskolakötelezettség minden évére.

A felvételi követelmények ugyanolyanok, mint az egyetemeken vagy más felsőoktatási intézményekben: középiskolai vizsga, mely megfelel a német Abiturnak, a francia Baccalauréatnak vagy az angol A-level vizsgának. E vizsgát dánul „studenteneksamen”-nek hívják. Dániában az ún. „HF-eksamen” felsőoktatási intézményben továbbtanulásra jogosító vizsga is, mely tanárképzési tanulmányok megkezdését is lehetővé teszi. Mindkét vizsgaforma azt jelenti, hogy a diák önálló tanulásra alkalmasnak minősített. Az elmúlt években a középiskolát elvégzők magasabb száma miatt néhány felsőoktatási intézmény, így tanárképzők is, felvételi szelekcióra kényszerültek.

Ha összevetjük a felvételi követelményeket és a tantervet más országokkal, a dán tanárképző intézmények tulajdonképpen egyetemi szintűnek számítanak, és így is veszik őket az ERASMUS/LINGUA értékelés szerint. Az országon belül viszont nem tekintik őket egyetemnek. A dán akadémiai hagyományok inkább a német, mint az angol struktúrát követik. Az egyetem 6 éves, és kandidat magister vagy kandidat scientist végzettséget ad.

A tanárképzés ennél két évvel rövidebb. Az egyetemi oktatókkal szemben a főiskolai oktatóknak nincs kötelezettsége, vagy törvény által garantált lehetősége kutatómunka végzésére, ami annak ellenére sem változott, hogy a közoktatási osztály fennhatósága alól átkerültek a felsőoktatási osztályhoz. Így a tanárképzésben résztvevő főiskolai oktatók 3 minősítéssel rendelkezhetnek:

1. egyetemi fok humán vagy reáltudományban,
2. akadémiai fok a Dán Királyi Pedagógiai Tudományok Iskolájától,
3. a különböző szakmai tréningeken nyert képesítések /főleg olyan nem akadémiai tárgyak terén, mint pl. a kézimunka/.

A tanárképző intézmények által kiadott képesítés nem „degree”, hanem „diploma”. Nem adnak tehát „Bachelor of Education” végzettséget, bár annak a szintnek felelnek meg. Dániában is hamarosan sor kerülhet a négyéves egyetemi degree /cand.phil./ és a Bachelor degree elfogadására.

A dán tanárképző intézményekben folyó oktatás inkább „széles”, mint „szűk”, és jellemző a tananyag, a praktikum és az elmélet nagy fokú integrációja. Amellett, hogy széles képzést nyújt, Európában a legnagyobb életkori ívet öleli át.

A tanárképző intézményeken kívül a hat dán egyetemből öt /Koppenhága, Roskilde, Odense, Aarhus és Aalborg/ foglalkozik tanárképzéssel a felső középfok számára. A tanárképes alapdiploma kiegészül pedagógiai ismeretekkel és gyakorlattal, s így a végzősök a gimnáziumban vagy felsőoktatási intézményben is taníthatnak.

A főiskolák és az egyetemek a minisztérium felsőoktatási főosztályához tartoznak – ahogy jeleztük – és teljes egészében állami finanszírozásban részesülnek. A végzettség

megszerzése államvizsgához kötött, melyre legtöbbször külső vizsgabiztosok jelenlétében kerül sor.

A népiskolák tanárai számára a továbbképzés megszervezése a Dán Királyi Pedagógiai Főiskola feladata elsősorban. Ezt az egyetemi szintű intézményt népiskolai tanárok kezdeményezésére hozták létre. A jelenlegi törekvések szerint a továbbképzések lebonyolításában egyre nagyobb szerepet kell játszani a hagyományos tanárképző főiskolák. A decentralizáció megkezdődött.

A születési számok csökkenése és az ebből következő iskolabezárások ellenére a tanári munkanélküliség nem kritikus Dániában, mintegy 2-5%. Ez a felvételi keretszámok korlátozásának is köszönhető.

Elemi és alsó középfokú iskolák tanárainak képzése

Az elemi és az alsó középfokú iskolák tanárainak képzésével, a tanárképzéssel Dániában ma 18 főiskola foglalkozik. Ezeket az Oktatásügyi Minisztérium irányítja és minisztériumi ellenőrzés alatt állnak mind az anyagi/finanszírozási, mind az oktatás tartalmát és szervezetét illetően. Ezek tehát az egyedüli intézmények, melyek 4 éves kurzusok „kiírására” hivatottak, melyeken Folkeskole-i tanárokat képeznek.

A továbbiakban a 410.sz. „A dán Folkeskole /elemi és alsó középszintű iskolák/ tanárainak képzéséről” szóló törvény /1991. június 6./, valamint a 261. sz. rendelet /2/ alapján /1992. április 15./ részletesen bemutatjuk a tanárképzés dán mintáját. /1966-hoz képest a törvényt fő céljai gyakorlatilag nem változtak. Kiegészítés a nagyobb intézményi és hallgatói autonómiát illetően történt, amit az 1966 óta lezajlott változások indokolnak./

A tanárképzés célja, hogy

1. a hallgatók kapjanak szaktárgyi és pedagógiai ismereteket, valamint gyakorlati tapasztalatokat későbbi Folkeskole-i munkájukhoz és minden olyan tevékenységükhöz, melyek a tanítással és az előadói tevékenységgel kapcsolatosak,
2. a hallgatók képesek legyenek – elméleti és gyakorlati ismereteik felhasználásával – a tanítás szervezésére és tervezésére, irányítására és értékelésére,
3. a hallgatók személyiségét önálló szaktárgyi munkákkal, hallgatói-oktatói együttműködésben, saját képzésükben vállalt felelősségük útján fejlessze,
4. a hallgatók érdekeltté váljanak a gyerekekkel való együttműködésben, a tanításban, élvezzék munkájukat.

A kurzus 4 éves, mely 2 nagyobb, kétéves részből áll. A kurzusnak összesen 20 hét gyakorlatot kell tartalmaznia.

A kurzus első felét a következő tantárgyak alkotják /a feltüntetett százalékok a nappali tagozatos hallgatók idejének igénybevételét jelzik az első két év alatt/:

1. dán nyelv /norvég és svéd ismeretekkel/, írás, retorika, keresztény tanulmányok és történelmi/társadalmi ismeretek, kb.32%
 2. aritmetika/matematika és természettudományok kb. 18%
 3. oktatásmélelet és pszichológia kb. 20%
 4. gyakorlati/esztétikai témakörök kb. 20%
 5. tanítási gyakorlat kb. 10%
- a 2. szakasz tárgyai:
1. első főtárgy kb. 30%
 2. második főtárgy kb. 30%
 3. általános didaktika és tanítási specializáció kb. 25%
 4. tanítási gyakorlat kb. 15%.

A tanárképzők meghirdethetnek minden olyan tárgyat, ami kötelező, illetve választható a Folkeskole-ban. Azokon a tanárképzőkön, ahol a fő tárgyak oktatása közös a különböző évfolyamokon, lépcsőzetes a kezdés: az egyik főtárgy a második évben, míg az első rész egy vagy több tárgyát a 3. évfolyamon is be lehet fejezni.

A hallgatóknak a kurzus minden tárgyából olyan elméleti és gyakorlati jellegű ismereteket kell kapniuk, melyek képessé teszik őket tudásuk önálló szervezésére, rendszerezésére, válogatására és bemutatására az adott tárgy módszertanának és a kurzus általános és hivatással kapcsolatos céljainak megfelelően.

Az iskolában tanított minden tárgyból megfelelő szakmódszertani ismereteket kell kapniuk a hallgatónak, hogy tanításukat majd összhangba tudják hozni az iskola általános céljaival, a társadalmi fejlődés fontos irányjaival valamint a tanulók adottságaival, fejlődési feltételeivel. Továbbá képessé kell tenni őket értékelési kritériumok kidolgozására, tananyagok és tanítási segédletek alkalmazására és létrehozására. Nagyon fontos azonban, hogy a tantárgyak megismerése mellett hasonló helyet foglalnak el a pedagógiai tárgyak és a tanítási gyakorlat is.

A főtárgyakkal való foglalkozás és a tanítási specializáció – a középiskolai szinten szerzett tudás felhasználásával – tárgítja a hallgatók tantárgyi irányultságát és felkészíti őket arra, hogy az iskola fejlesztésén és az ezzel kapcsolatos problémák megoldásán dolgozzanak. A főtárgyakat és a tanítási specializációt is a hallgató szabadon választhatja. A tanárképzés minden területének tartalmaznia kell azokat az eljárásokat, lehetőségeket, melyeket az új információs technológiák adhatnak. Az oktatásnak arra kell törekednie, hogy a hallgatók a különböző tárgyak ismereteit és az ezek kapcsán szerzett tapasztalataikat képesek legyenek önállóan vagy másokkal együttműködve bemutatni.

Az intézményi curriculumoknak a hallgatók számára biztosítani kell a kurzus folyamán olyan alkalmakat/időszakokat, amikor a tanári feladatok szempontjából különleges jelentőséggel bíró témákkal foglalkozhatnak, beleértve az etikával, az emberi jogokkal, az iskola és a szülők együttműködésével kapcsolatos kérdések mellett az iskola feladatait és lehetőségeit a jövő társadalomban. A hallgatók együttes hatása és felelőssége megnyilvánul a kurzus és a tanítás szervezési, tervezési, tartalmi munkáiban való részvételben.

A szabadon választható kurzusok egész sorát hirdetik meg az intézmények. Ugyanakkor meg kell hirdetni az intézménynek olyan kurzusokat is, melyek a felsőoktatásra készítene fel. A kurzus belső vizsgával zárul.

Így például az intézmény felajánlhat:

1. más témájú kurzusokat és a tanári munkával kapcsolatos tevékenységeket, beleértve például a sporttal, rekreációval kapcsolatos tevékenységeket, színjátszásban való részvételt,

2. főtárgyakkal kapcsolatos kiegészítő kurzusokat.

A dokumentumok részletesen felsorolják az egyedi tárgyakat. Úgymint:

1. az oktatással kapcsolatos tárgyak /általános célelmélet, általános didaktika, pszichológia, tanítási tárgyak, tanítási specializáció, „felnőttoktatás pedagógiája”/,

2. gyakorlati-esztétikai tárgykör /vizuális művészet és design/, sport /I.rész/, zene /I.rész/, interdiszciplináris kurzus,

3. vizuális művészetek,

4. biológia,

5. dán nyelv /I. és II. rész/,

6. angol,

7. francia,

8. földrajz,

9. történelem,

10. történelmi/társadalmi ismeretek,

11. háztartási gazdaságtan,

12. kézművesség,

13. sport /II. rész/,

14. kémia/fizika és csillagászat,

15. keresztény ismeretek /I. rész/, keresztény ismeretek, vallásoktatás /II. rész/,

16. zene /II. rész/,

17. természettudomány,

18. tanítási gyakorlat,

19. aritmetika/matematika /I. rész/, matematika /II. rész/,

20. retorika,

21. korunk ismerete /a jelen tanulmányozása/,

22. írás,

23. fa-fémmegmunkálás,

24. német.

A tantárgyak/tárgykörök tanulmányozását értékelés, az esetek többségében vizsgák zárják le, melyek lehetnek szó- vagy írásbeliek, gyakorlati jellegűek vagy ezek kombinációi. Ugyanakkor a tanítási gyakorlatot a tanárjelölt tanítási előrehaladásának értékelése zárja. Az egyedi tárgy záróvizsgáját meg lehet határozni bizonyos számú írásos vagy gyakorlati jellegű feladat teljesítésében vagy kötelező részvételben egy meghatározott kurzuson. Az igazolást a tanárnak kell hitelesítenie.

A vizsgák minden formája a hallgatókat egyénileg értékeli. Értékeléskor azt a 13 fokú skálát alkalmazzák, mely felsőoktatás „osztályzási rendszerének” sajátossága. Minden tárgyat egy vizsgajegy zár le. A „megfelelt” – „nem felelt meg” értékelések csak a tanítási gyakorlat és a retorika tárgyak esetében alkalmazhatóak. Minden olyan vizsgán, mely írásbeli részt is tartalmaz, a szakmai értékelés mellett a külalakot // is figyelembe kell venni a minősítésnél – olvashatjuk a végrehajtási utasításban.

A vizsgák lehetnek egyéniek, csoportosak vagy ezek kombinációi. Az integrált kurzusokon 2 tárgyból közös vizsga tehető /ez az ún. egyesített vizsga/, de minden tárgyat külön kell értékelni.

A vizsgáknak két fajtája van, az ún. külső és belső vizsgák. A belső vizsgán az értékelést vagy maga a vizsgáztató adja, vagy közösen 1-2 külső vizsgáztatóval, akiket a rektor jelöl ki a főiskola vagy a főiskolával kapcsolatban álló más oktatói intézmények tanárai közül. A külső vizsgán az értékelést a vizsgáztató/k/ a minisztérium által kijelölt külső vizsgáztató/k/val együtt adja. A kurzus 1. részének végén dán nyelvből és aritmetikából/matematikából tartanak külső vizsgát. Mindkét tárgy vizsgája szóbeli és írásbeli részből áll. Az alábbiak közül még 4 tárgyból vannak külső vizsgák: keresztény ismeretek, írás, történelem, természettudományok, pedagógiai ismeretek, pszichológia, zene, sport, vizuális művészetek és design.

Az 1. szakasz végén, a tanítási gyakorlat befejeztével a hallgató minősítést kap Folkeskole-i tevékenységéről vagy jelentést a rátermettségről. Az alkalmas/nem alkalmas minősítést kell használni.

A 2. szakasz végére külső vizsgát kell tenni a 2. főtárgyból, általános didaktikából és tanítási specializációból. A főtárgyak, dán, matematika, angol, francia és német nyelv, vizsgái írásbeli és szóbeli részből állnak, az írásbeli vizsgákat a minisztérium dolgozza ki.

A tanítási gyakorlat a tanárjelölt minősítésével zárul. A gyakorlatot vagy a Folkeskoleban vagy más iskolatípusban kell elvégezni.

A „tanárvizsgálathoz” /államvizsgára bocsájtás feltételeként/ a következőkkel kell a hallgatónak rendelkeznie:

1. a jegyek számánál hatszor nagyobb „összeggel”,
2. 6 minősítéssel a főtárgyakból, tanítási specializációból és általános didaktikából,
3. legalább 5-ös vagy „megfelelt” minősítéssel a fentebb említett tárgyakból.

A hallgató egyszer ismételt vizsgát, illetve javíthat gyakorlati minősítésén. Speciális esetben a rektor engedélyével még egy vizsga tehető. Ha a hallgató olyan belső vizsgát ismétel, melyen csak a vizsgáztató értékeli, kérheti külső vizsgáztató bevonását, akit a minisztérium jelöl ki.

Minden vizsgát külön lehet ismételni. Nem ismételt az a vizsga, melyen a hallgató „megfelelt”, illetve 6-os vagy annál jobb minősítést kapott. Ismételt vizsga esetén az utolsó jegyet kell beszámítani.

A tanárképző intézmény diplomát ad a képzés befejezéséről. Ez minden tárgy végjegyét tartalmazza. Azok, akik nem fejezik be a kurzust, tanusítványt kapnak a letett vizsgákról és a tanítási gyakorlatukról.

A kurzus részletesebb szabályozását a curriculum tartalmazza, melyet az intézmény irányítótestülete fogad el a rektor ajánlására. A curriculumot illetve ennek változtatásait el kell küldeni az Oktatás- és Kutatásügyi Minisztériumba jóváhagyásra.

A curriculum tartalmazza:

1. a kurzus 2 szakaszában tanítandó tárgyak „kínálatának” és sorrendjének leírását,
2. az egyedi tárgyak/blokkok tartalmának és számának áttekintését, tanításuk és minősítésük módját,
3. a választható tanulmányok részletes leírását,

4. a tanítási gyakorlat szervezésének és tervezésének fő irányelveit,
5. a főtárgyakhoz kapcsolódó lehetséges kiegészítő kurzusok leírását,
6. A vizsgák szabályozását:
 - a) vizsgaidőszakok
 - b) vizsgakövetelmények és vizsgaformák, „kiváltási” lehetőségek, tanításban való részvétel, valamint csoportos és egyesített vizsgák,
 - c) vizsgák, pótvizsgák, lehetséges visszaélések a vizsgán, ezek elleni szankciók,
 - d) részvizsgák lehetősége bizonyos tárgyakból, ezek értékelése,
 - e/ külső vizsgáztatók részvétele,
7. a creditátváltás és a mentességek szabályozását.

Mindezt úgy kell meghatározni, hogy a tanítás végleges formáját és tartalmát a tanárok és az adott tanítási egység hallgatói együttműködve tudják megszervezni! Az egyes tanárképzők tanulmányi előírásainak – éppen az átjárhatóság biztosítása érdekében – meg kell felelniük más intézmények hasonló szabályainak.

A Tanárképzők Egyesített Tanácsának meghallgatása után a minisztérium engedélyezhet bizonyos eltéréseket a normáktól innováció esetén. Az engedély kiadásakor a minisztérium meghatározza a jelentések időpontját és formáját.

Azt mondhatjuk, hogy elméletileg az itt szervezett végzettség feljogosítja és képessé teszi a tanárt arra, hogy minden évfolyamon /1-10 oszt./ minden tárgyat taníthasson, de gyakorlatilag csak azokat a fő tárgyakat tanítják 1-10. osztályig, amelyeket a főiskolán főtárgyként választottak. Legtöbbször 3-4 tárgyat tanítanak.

Felvétel és hallgatók

A felvételi vizsga tulajdonképpen azonos a felső középiskola egyik záróvizsgájával, ahogy ezt az előzőekben jeleztük. Mivel sokan jelentkeznek ezekre a főiskolákra, bizonyos korlátozásokat léptettek életbe.

A hallgatói helyek 25%-át a felső középiskolák valamely záróvizsgája alapján töltik be. A maradék 75%-ról maguk az intézmények döntenek, de a főiskolák között van egy megállapodás, melyet mindannyian figyelembe vesznek:

- a záróvizsga eredménye,
- munkatapasztalatok,
- iskolalátogatás,
- külföldi tartózkodás,
- gyerekekkel kapcsolatos tapasztalatok /ifjúsági centrum, cserkészmozgalom/.

A hallgatók 1/3-a férfi, 2/3-a nő. A hallgatók 65%-a fejezi be tanulmányait a hivatalosan előírt idő alatt, 75%-uk végzi el sikeresen a kurzust /ami ugye azt jelenti, hogy 25%-os a lemorzsolódás/. Meglehetősen nagy az idősebb hallgatók /18 év felettiek/ száma, aránya. Lehetőség van a nem szokványos tanulmányi háttérű, pl. külföldi hallgatók felvételére is, ha a dán nyelvű oktatásban részt tudnak venni. Nincsenek pontos adatok a hallgatók társadalmi háttérére, de a tanárképzés hagyományosan „társadalmi felemelkedést” biztosít. /A középiskolai tanárképzés esetében a 6 év szaktárgyi tanulást követi egy 7. év, mely iskolai gyakorlat, míg a népiskolai tanárképzésben – ahogy bemutattuk – a képzés 4 éve alatt párhuzamosan folyik a pedagógiai és szaktárgyi képzés és a gyakorlat./

Igazgatás

A főiskolák irányítását az 5-15 fős, a helyi érdekeket képviselő testület végzi /a városi elöljáróság, szakszervezetek, a felső középiskolák, a helyi elemi és alsó középiskolák elismert személyiségeiből/. Ez a testület „őrzi”, „védi” az oktatási intézmény érdekeit, dönt az intézmény külső munkáiról és a hosszútávú fejlesztésről. Ugyanakkor felelősek az intézmény működéséért, beleértve a költségvetést is. A rektor az intézmény napi működéséért felelős. Oktatói és hallgatói tanácsok felállítását most tervezik.

Az intézmények gazdálkodása

A költségvetés az aktív hallgatók számától függ, azaz azon hallgatókétól, akik a hivatalosan megadott idő alatt teszik le az előírt vizsgákat. 1992-ben a hallgató-tanár arány

10:1 volt. Egy hallgató teljes költsége 1992-ben 50 ezer DKK/év. Ebből finanszírozzák az oktatást, a különböző segédanyagokat, a tanítási gyakorlatot, az igazgatás költségeit. Az intézmény körülményein és feltételein múlik, hogy mennyit költenek az épületre, takarításra, energiára, bérlemények fenntartására, üzemeltetésére. Általában a költségvetés 80%-a megy el a fizetésekre, a maradék 20%-ból fedezik a működési költségeket. Az intézmények átcsoportosíthatnak bizonyos összegeket a fizetési keretből a működéshez, de fordítva ez nem lehetséges.

Továbbképzés – tanárok továbbtanulása

A továbbképzés igen elterjedt, állami finanszírozású. Számtalan formája van. A továbbképzés legfontosabb célja, hogy a tanárokat segítse a tantervi és társadalmi változásokat követni. A továbbképzések leggyakoribb formái:

1. a Dán Királyi Pedagógiai Főiskola kurzusai, ezek hálózata az egész országra kiterjed, a továbbképzések tartalmáról és kivitelezéséről a nemzeti és a helyi igények figyelembevételével döntenek,
2. a tanárképző intézmények kurzusai,
3. iskolákban folyó továbbképzések /egy vagy több iskola részvételével, az igényeknek megfelelően/.

A középiskolai tanárok továbbképzéséről vagy a szakmai szervezetek /pl. az Angoltanárok Országos Egyesülete/, vagy a minisztérium gondoskodik. Korábban a tanárképző intézmények oktatóinak továbbképzéséről az országos szakfelügyelő, a minisztérium és a szakmai szervezetek gondoskodtak. Az 1991-es törvény azonban eltörölte a szakfelügyelői posztot. A főiskolai igazgatók és a főiskolai oktatók szakszervezete javaslatára ezért létrejött egy Továbbképzési Iroda, melyhez továbbképzések anyagi támogatásáért lehet fordulni. A továbbképzések manapság leggyakoribb témája mind a tanárok, mind a tanárképző oktatók esetében az integrált tantárgyak. Külföldi tanárok is részt vehetnek továbbképzésben, de önköltséges alapon.

Kitekintés

Az idegen nyelvek tanításán kívül a dán tanárképzési törvénykezésnek nincs különösebb nemzetközi aspektusa. A dán tanárképzős hallgatók valódi képzési csereprogramokban szinte alig vesznek részt, rövid külföldi tapasztalatszerzésre, látogatásra van módjuk.

Mind a 18 főiskola tagja egy vagy több nemzetközi szakmai szervezetnek. Nemrégiben felmerült, hogy a képzős hallgatók külföldi szakmai gyakorlatát is el lehessen fogadni /a kötelező tanítási gyakorlat a dán képzés egyik sarkalatos pontja/. Ma gyakorlatilag a főiskola főigazgatóján múlik, hogy a külföldi gyakorlatot elfogadja-e. A dán oktatási minisztérium szorgalmazza, támogatja a nemzetközi programokban való részvételt.

Továbbgondolásra érdemes témák összefoglalás helyett

Az előzőekben elemzettek alapján talán nem nehéz a következőkre ráirányítani az olvasó figyelmét, amit

egyenként is érdemes lenne kutatás tárgyává tenni:

1. A dán kormány és oktatásirányítás már több éve nemcsak felismerte, de a gyakorlatban mindent meg is tesz az oktatás minden formájának színvonalas emeléséért, mely az ország versenyképességét közvetlenül is segíti.
2. A dán kormány valamennyi iskolafokot és képzési szintet törvényileg szabályoz.
3. Az egységes /komprehenzív/ általános iskola /6-16. év/ az alapozás minden feladatát képes teljesíteni. A 10. osztály után vizsga tehető, mely a továbblépés során válik/hat fontossá. Az osztálytanító-rendszer, a speciális oktatás igen tág keretek között jól szolgálja a homogén-humanista iskolát.
4. Tantervet /curriculumot/ az iskola készít, de a tanári szabadság tág teret biztosít az egyéni és csoport érdekek jobb figyelembevételére.

5. A középiskolákba beiratkozók aránya az adott korosztály 90%-a, de csupán 75%-uk végez eredménnyel.

6. A felsőoktatást az állam finanszírozza, de vannak helyi és magán intézmények is. A felsőoktatáshoz vezető út nagyon sokféle lehet. A rendszer nyitott. A hallgatói létszám az adott korosztály 15%-a, de a kb. 25%-os lemorzsolódás jelzi, hogy a diplomához vezető út erőfeszítést követel az egyéntől. Egy ilyen arányú lemorzsolódás annak ellenére van így, hogy a felsőoktatásban is a „segítés” szervezett rendszere igen kiterjedt. A felsőoktatásban a képzési idő racionális mérséklése figyelhető meg. Az elmúlt időszakban nőtt a rövid/ebb/ kurzusok aránya. Érdemivé vált a termelő-üzleti szféra /iskola/ és a felsőoktatási intézmények együttműködése. Az egyetemek autonómiája teljes, a főiskolákon részben korlátozott, hisz a törvények és rendeletek részletesen szabályozzák a főiskolai munkát. Ezt elsősorban az átjárhatóság miatt teszik. A felvételi keretszámot /a tanárképzésben/ a munkanélküliség /2-5%/ nagyobb arányú elkerülése miatt alkalmazzák.

7. Megoldott a felnőttoktatás. A társadalom fele, minden harmadik felnőtt tanul. Mind ebben jelentős a népfőiskolák szerepe. A munkanélküliség megelőzésére kiegészítő és továbbképző tanfolyamok indítása folyamatos. Évente negyedmillióan vesznek benne részt. Mindezt szintén törvény szabályozza, többnyire állami garanciákkal. Mégis van létjogosultsága az önköltséges kurzusoknak is.

8. sikerült az oktatói tanácsadás teljes rendszerét kiépíteni Dániában, melynek keretében a végzés után 2 éven át követik a gyerekek fejlődését.

9. A dán tanárképzési gyakorlat több ponton figyelemreméltó eredményét érdemes továbbgondolnunk:

a) Tövényi összhang az iskola és tanárképzés között. Valamennyi iskolatípusra önálló tanárképző intézmények készítenek fel. Olyan főtárgy („szak”) hirdethető meg a képző intézményben, mely tantárgy szerepel az iskolában.

b) A szabályozás alapvetően központi – ami talán nem így élt bennünk. („Egy főiskolai tárgy módosításához nem kell parlamenti vita” – utal a szabályozás meghatározó szerepére.) A helyi autonómia az iskolaszék és a tanári szabadság útján valósul meg.

c) A képzési idő két – /egy általános/abb/ és egy szakosodó jellegű/ – részre tagolódik. A 20 hetes gyakorlat is jelentősen több, mint a hazai tanító- és tanárképzés gyakorlatában.

d) Jelentős feladatot jelent a dán tanárképzési hagyomány értékeinek megőrzése az internacionalizálódó nevelés és tanárképzés közepette.

JEGYZET

(1) The Training of Teachers for the Folkeskole /municipal primary and lower secondary school/. Undervisnings ministeri, Ministry of Education, 1993.

(2) Order on the Training of Teachers for the Danish Folkeskole Order No. 261 of 15 April 1992. Ministry of Education. 1993.